

Unes notes sobre el poblament de Xodos en el temps

Amèlia Cervera Sos
Josep Lluís Viciano Agramunt

LES PRIMERES DEIXES d'ocupació humana del territori que es coneixen potser que siguin de les gents dels primers metalls. Això no vol dir que no n'han d'haver anteriors, però per a traure-les a la llum falta una prospecció sistemàtica.

En general, per a les terres altes, són llocs ben pobres en indicis, possiblement d'ocupació temporal, sense cap preocupació defensiva, i això fa pensar que les puntes de fletxa de sílex que es troben en ells són d'unes gents més dedicades a la caça que a l'activitat bèl·lica.

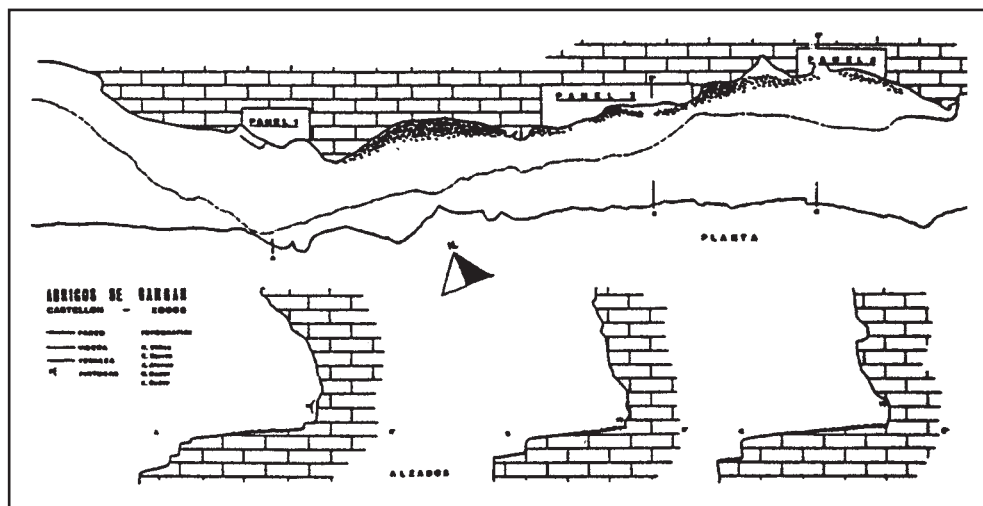
Enterraven en coves, en inhumacions col·lectives, com si les cavitats foren panteons familiars o clànics.

Una mostra de poblat pot ser la Banyadera, el colladar que s'estén entre les vessants de Penyagolosa i la llima Belart, que parteix aigües entre el Texuelo i la Pegunta, a cavall de la ratlla de Vistabella i Xodos, a 1.497 metres d'altitud. Per tot el lloc i els bancals erms hi ha indicis de materials lítics, com trossets de fulleta, restes de la talla del sílex i algun tros de quarcita. En general materials atípics, però les característiques del lloc i alguna peça ho daten culturalment. L'indret, batut per tots els vents i on s'acumula la neu, té una climatologia completament adversa i això fa pensar en un poblat o campament temporal, en primavera i estiu.

Pel que fa als costums funeraris d'aquelles gents es té notícia d'una cavitat sepulcral provable, però sols una excavació ho confirmaria. Per ara sols tenim allò que contaven els vells que hi havia «ossos de morts d'una guerra» i unes destrals de pedra que no t'aclarien d'on van eixir, però per proximitat és possible que de la mateixa cova dels ossos.

Alguna troballa solta, com puntes de fletxa trencades, com perdudes per algun caçador que va errar el llançament, tenen la mateixa datació cultural.

El poblament del Bronze segueix les pautes dels altres llocs de la comarca: llocs encastellats, molt escampats pel territori, de defensa fàcil i dimensions menudes, segurament per lluites tribals o el perill de la proximitat relativa de la mar. No falten cavitats amb algun indici, sobretot terrisses, des de les que han pogut fer d'amagatall en temps de perill, quan s'ha volgut passar desapercebut, a les poc importants, sols aptes per a gents ramaderes que ocupen

Planol topogràfic del conjunt rupestre de Gargant (Segons Viñas, Sarrià i Alonso)

els abrics temporalment, en estiu o bontemps, ja que quasi no donen protecció. Passats els anys són les mateixes que han utilitzat els pastors com a maldades i sesters.

Segueixen fent un ús funerari de les cavitats, però estes són menudes i utilitzades com a ossaris o llocs de segon enterrament, i d'això també hi ha alguna dada per confirmar.

Una mostra de poblat pot ser el Morral. El tossal de Marinet el tallen per migdia un seguit de cingles i roquers, com la roca de l'Escala. Per la part oriental hi ha un esperó rocós que domina el mas del Barranc, que es coneix per El Morral, envoltat de penya-segats de bona alçada per totes bandes excepte pel nord. Topogràficament té totes les característiques d'un assentament del Bronze, la qual cosa confirmen les troballes de terrissa feta a mà, pobres.

També la Roca, la punta sobre la qual s'alça el poble, té totes les característiques d'un punt del Bronze i ibèric, però les edificacions de tots els temps cobreixen o ha destruït les restes de poblament. Testimoni d'això són els indicis de terrissa que hi ha pel peu del penya-segat.

És possible que d'aleshores siguin les pintures rupestres que hi ha a Gargant, en la Cova i voltants. Per la seua factura esquemàtica, sobretot engruellats i cercles amb punts, poden ser del Bronze, però són motius simples, i per això intemporals, que alguna vegada, iguals o molt semblants, també es troben ratllats a cavitats on fan estada els pastors.

D'un Bronze final-Ferro antic hi ha indicis, tant en poblats com en cavitats. L'activitat comercial mediterrània, el que es coneix per colonitzacions, influirà fortament sobre estes gents i farà naixer la cultura que seguirà, de forta personalitat.

Tossal de Marinet. En ell hi ha indicis d'ocupació de tots els temps (Foto Max Taurus)

Un poblat del Bronze amb indicis d'una ocupació posterior és el del Collet Roig, a sol ixent del mas de Miravet, en un pujol de la lloma que s'estén cap al barranc Fondo i que té algunes condicions defensives. És un recinte fortificat amb una muralla i una torre en la part amuntera, ara sols un muntó de pedres. Per tot arreu es troben testos de terrissa llisa feta a mà i algun sílex. També algun indici de cagaferro.

Sobre l'altra mena de despulles, les construccions de pedra en sec que tanquen espais de muntanya, tenim el Puntal, en un esperó rocós de la lloma Bernat, endret del mas del Tossal. La part accessible la talla una muralla forta de 2,40 metres d'ample que va des del cingle a unes riscles. En el cim hi ha una muralla més menuda però de pedres més grans, amb una obertura d'accés. Tot recorda una de les tanques ramaderes, més que fortificacions, que hi ha per totes les comarques castellonenques i com passa en quasi totes falten les deixalles o són mínimes.

Com s'ha dit abans la influència mediterrània farà nàixer la cultura ibèrica. Són gents que segueixen en gran part les passes dels seus antecessors del Bronze i primer Ferro pel que fa als seus poblats, però hi ha una disminució de llocs de poblament, com si això reflectira d'alguna forma una crisi demogràfica a zones de les terres altes. Dedicats a l'agricultura i la ramaderia, a més

Mas de Gargant. Al cingle, les balmes on es troben les pintures rupestres (Foto Max Taurus)

fan un ofici de la guerra i els mercenaris ibèrics apareixen en qualsevol lloc on hi haguera un conflicte bèl·lic.

Proper a la població tenim el tossalet de les Forques, un punt típic d'assentament de les gents del Bronze però amb materials que testimonien moltes ocupacions posteriors: Bronze final, Ferro antic, més abundants els ibèrics, amb algun test de campaniana, i indicis de terrisses islàmiques.

Pel que fa a poblament hispano-romà el territori és molt pobre en deixalles, com si el terreny, dur, fos poc atractiu per a aquella gent. A penes un lloc amb indicis i una notícia que corria fa anys pel poble, que parlava de la troballa d'un tresoret de monedes romanes, però que no s'arribà a confirmar.

La moleta de Gargant destaca en el paisatge, entre Marinet i Penyagolosa, sobre la masada del mateix nom. És una fortificació natural, amb una superfície d'uns 105 x 110 metres. En ella criden l'atenció les despulles d'habitatges de pedra seca, fetes de forma que també fan de tanca travessera. Es veuen restes de terrissa feta a mà i pedrenyals, però també indicis de vidres romans i terra sigil·lata, escòries i terrisses islàmiques, etc. Tot testimoni del poblament de la moleta en tots els temps.

L'estructura del poblament medieval islàmic, un punt fort que centra el territori i una abundància relativa de nuclis d'habitatge poc importants, és com

en altres comarques. És una forma de poblament que arriba als nostres dies, fins que el despoblament brutal de la segona meitat del segle xx va deixar buit gran part del territori, sols poblat ara temporalment per gentes que fugen de les ciutats i busquen en masos i pobles els seus llocs de segona residència.

D'eixe temps cal tenir en compte els cagaferrens, testimoni d'una activitat metal·lúrgica, que quan hi ha deixes materials, com terrisses, són islàmiques.

Com va passar en el Bronze, uns temps insegurs, també ara hi ha cavitats amagatall. Les poques restes ceràmiques apunten als temps d'incertesa dels taifes, segurament amb la vinguda dels aragonesos, els mercenaris castellans, el Cid, etc.

Mostres de jaciments d'este temps n'hi ha per tot arreu. Un pot ser el tossal i mola de Marinet, un element molt característic del paisatge. En ell hi ha indicis d'ocupació de tots els temps, des de muralla forta i restes de construcció de pedra seca a indicis de terrisses del Ferro antic, medievals islàmiques, etc.

També a la Noguereta, a l'est del mas, pels bancals ara erms hi ha deixalles de terrisses islàmiques i indicis d'escòries.

Una mostra d'amagatall pot ser el forat Fondo, en els roquers de les roques Llises, que té una boca d'accés en alt i amagada. Segurament és la millor cavitat del terme, amb un bon recorregut, sala gran, bones mostres de formes erosives, clàstiques i bons racons de formacions. Abans, quan a penes es visitava, hi havia testos de terrisses islàmiques pel replà sobre el qual s'obre la boca de la cavitat.

Amb l'arribada de gentes cristianes és possible que hi hagués algun nucli eremític, com en altres comarques. Ho fa pensar un topònim com les Ermites. En aquell indret apartat hi ha alguna cavitat amb indicis molt pobres però que podrien confirmar-ho.